

Голові спеціалізованої вченої ради
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
доктору психологічних наук, професору
Ірині БУЛАХ

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора,
професора кафедри психології Запорізького національного університету
Шевченко Наталії Федорівни
на дисертаційне дослідження Зосяк Руслани Іванівни
«Особистісна терапія як чинник професійного зростання
майбутнього психолога»,
подане до захисту в разову спеціалізовану раду
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи. Актуальність дослідження зумовлена сучасними суспільними трансформаціями та підвищенням вимог до професійної підготовки майбутніх психологів, особливо в умовах воєнного стану та зростання потреби у кваліфікованій психологічній допомозі. Професійна діяльність психолога передбачає не лише володіння системою теоретичних знань і практичних умінь, а й сформованість особистісної зрілості, професійної ідентичності, здатності до рефлексії та емоційної саморегуляції. У зв'язку з цим особливої значущості набуває проблема інтеграції особистісної терапії в систему фахової підготовки психологів як чинника їх професійного зростання. Попри наявність наукових розвідок у галузі професійного становлення майбутніх фахівців психологічного профілю, питання системного теоретичного обґрунтування та емпіричного підтвердження впливу особистісної терапії на формування професійної зрілості залишається недостатньо розробленим. Потребують подальшого уточнення механізми взаємозв'язку особистісного опрацювання з розвитком рефлексивності, емпатії, емоційної стійкості та готовності до відповідальної психологічної практики. Отже, обрана проблематика є своєчасною, теоретично та практично значущою й відповідає сучасним тенденціям розвитку психологічної науки та системи вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У роботі чітко окреслено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, що забезпечило логічну послідовність реалізації поставленої наукової проблеми. Мета дослідження конкретизована через систему взаємопов'язаних завдань, спрямованих на теоретичне обґрунтування та емпіричну перевірку ролі особистісної терапії як чинника професійного зростання майбутнього психолога.

Враховуючи специфіку досліджуваної проблематики, обґрунтовано добір теоретичних і емпіричних методів дослідження, адекватних його меті та завданням. Використано валідний психодіагностичний інструментарій, зокрема методики IRI (Interpersonal Reactivity Index), AIQ-IV (Aspects of Identity Questionnaire), STAI (State-Trait Anxiety Inventory), PARI, що дозволило комплексно дослідити мотиваційно-ціннісні, когнітивно-рефлексивні, емоційно-регулятивні та діяльнісно-творчі характеристики професійного зростання майбутніх психологів. Отримані результати опрацьовано із застосуванням методів математико-статистичного аналізу, що забезпечило достовірність та аргументованість сформульованих висновків. Наукові положення й узагальнення логічно випливають із проведеного аналізу та є достатньо переконливими.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності у цілому. У першому розділі дисертаційного дослідження здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз проблеми професійного зростання майбутнього психолога та ролі особистісної терапії в цьому процесі. На основі вивчення вітчизняних і зарубіжних джерел систематизовано наукові підходи до розуміння професійного становлення фахівців допомагаючих професій, уточнено зміст поняття «професійне зростання майбутнього психолога», розкрито його структурні компоненти та внутрішню динаміку. Авторкою послідовно проаналізовано співвідношення категорій професійної компетентності, професійної ідентичності, особистісної зрілості та рефлексивності, що дозволило окреслити концептуальні засади дослідження. Аргументовано доведено, що особистісна терапія виступає не допоміжним, а сутнісним чинником формування

професійної готовності майбутнього психолога до відповідальної практичної діяльності.

У другому розділі представлено організацію та методичне забезпечення емпіричного дослідження. Чітко визначено мету, об'єкт, предмет і гіпотези дослідження, логічно окреслено його етапи, сформовано репрезентативну вибірку респондентів. Обґрунтовано добір психодіагностичного інструментарію (IRI, AIQ-IV, STAI, PARI), що дозволило комплексно дослідити мотиваційно-ціннісні, когнітивно-рефлексивні, емоційно-регулятивні та діяльнісно-творчі характеристики професійного зростання студентів-психологів. Застосування методів математико-статистичної обробки забезпечило об'єктивність інтерпретації отриманих результатів. Аналіз даних констатувального етапу дозволив не лише визначити вихідні рівні сформованості досліджуваних показників, а й виявити суперечності між декларативною професійною спрямованістю та реальною готовністю до особистісного опрацювання.

У третьому розділі дисертації теоретично обґрунтовано та представлено структурно-функціональну модель професійного зростання майбутніх психологів, у якій особистісна терапія визначена як системоутворювальний чинник. Модель інтегрує визначені критерії та показники професійного зростання, відображає їх взаємозалежність і поетапну динаміку розвитку. На її основі розроблено та апробовано програму формувального експерименту, спрямовану на включення особистісної терапії у процес фахової підготовки майбутніх психологів. Представлено порівняльний аналіз результатів експериментальної та контрольної груп, який засвідчив статистично значущу позитивну динаміку показників професійного зростання у студентів, що брали участь у програмі. Це свідчить про ефективність запропонованого підходу та його потенціал для впровадження у практику підготовки майбутніх психологів.

Висновки дисертації сформульовано послідовно, логічно та аргументовано; вони відображають основні теоретичні й емпіричні результати дослідження, узагальнюють отримані дані та відповідають поставленим завданням. Робота характеризується внутрішньою цілісністю, концептуальною завершеністю,

науковою виваженістю та відповідністю вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дослідженні вперше теоретично обґрунтовано та емпірично доведено роль особистісної терапії як системоутворювального чинника професійного зростання майбутніх психологів у процесі їх фахової підготовки; розроблено та представлено структурно-функціональну модель професійного зростання майбутніх психологів, яка інтегрує мотиваційно-ціннісний, когнітивно-рефлексивний, емоційно-регулятивний та діяльнісно-творчий компоненти й визначає критерії та рівні їх сформованості; розроблено та апробовано програму професійного зростання, спрямовану на інтеграцію особистісної терапії в освітній процес закладу вищої освіти; доведено, що системне включення особистісного опрацювання у процес професійної підготовки забезпечує позитивну динаміку розвитку професійної ідентичності, емпатії, рефлексивності та емоційної саморегуляції студентів-психологів.

Уточнено змістові характеристики професійного зростання майбутнього психолога, конкретизовано його структурні складові та показники сформованості в умовах професійної підготовки. Набули подальшого розвитку наукові уявлення про механізми впливу особистісної терапії на формування професійної зрілості та готовності до відповідальної психологічної практики.

Достовірність отриманих результатів забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, адекватністю застосованих методів дослідження, використанням валідного психодіагностичного інструментарію та коректною математико-статистичною обробкою емпіричних даних.

Значення отриманих дослідницьких результатів для науки і практики освітньої діяльності. Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів у системі професійної підготовки майбутніх

психологів. Розроблена структурно-функціональна модель професійного зростання майбутніх психологів може слугувати концептуальною основою для модернізації змісту освітніх програм із урахуванням особистісної складової професійної підготовки.

Особливу практичну цінність становить програма професійного зростання, спрямована на інтеграцію особистісної терапії в освітній процес, яка передбачає системну роботу з особистісним досвідом студентів, розвиток рефлексивності, емпатії, емоційної саморегуляції та професійної ідентичності. Програма може бути використана під час викладання фахових дисциплін, організації тренінгових занять, супервізійної підтримки та у системі післядипломної освіти психологів.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Міжнародного інституту глибинної психології та використано у підготовці фахівців психологічного профілю, що підтверджується відповідними довідками про впровадження.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Зміст і основні результати дисертаційного дослідження повною мірою відображено у 4 наукових працях, з них 3 — у фахових виданнях категорії Б, затверджених МОН України, та 1 — у міжнародному науковому журналі. Опубліковані праці охоплюють теоретико-методологічні засади дослідження, обґрунтування психодинамічної моделі професійного зростання майбутнього психолога, результати емпіричного аналізу та висновки щодо ролі особистісної терапії як чинника професійного становлення.

Результати дослідження пройшли апробацію на всеукраїнських науково-практичних конференціях, професійних форумах і наукових заходах, присвячених проблемам професійної підготовки психологів та психотерапевтичної освіти, що засвідчує їх наукову обґрунтованість і практичну значущість.

Обсяг і зміст публікацій відповідають встановленим вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Відсутність порушень (наявність) академічної доброчесності.

Дисертаційна робота виконана та оформлена відповідно до чинних нормативних вимог. Дисертаційну роботу було перевірено використовуючи систему «Turnitin». Результати перевірки підтверджують її самостійність та оригінальність. Напрацювання інших дослідників містять належно оформлені посилання.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом, позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження та отримані результати, необхідно вказати на деякі дискусійні положення та зауваження та пропозиції щодо роботи:

1. В емпіричному дослідженні професійного зростання майбутнього психолога здобувачка аналізує не лише окремі шкали, а й взаємозв'язки між ними, визначивши чотири пари змінних для виявлення ключових ліній взаємного впливу. Водночас вибір пари «Ідентичність – Сімейні стосунки» потребує додаткового теоретичного обґрунтування.

2. Здобувачкою розроблено та впроваджено Програму професійного зростання майбутніх психологів засобом особистісної терапії, побудовану на психодинамічних засадах. При цьому бажано було детальніше обґрунтувати доцільність застосування психодинамічної моделі психотерапії в контексті поставлених завдань дослідження.

3. Результати формувального етапу дослідження висвітлені в одній публікації. На мою думку, обсяг і зміст третього розділу варто було б ширше представити у публікаціях апробаційного характеру.

Наведені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної наукової цінності дисертації.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Зосяк Руслани Іванівни на тему «Особистісна терапія як чинник професійного зростання майбутнього психолога», виконано на належному науковому рівні, за змістом і структурою відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах),

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а також пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Робота є цілісним, самостійним завершеним науковим дослідженням, характеризується науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, а його автор Зосяк Руслана Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент

Доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Запорізького національного університету

Наталія ШЕВЧЕНКО

Вчений секретар

Оксана ПРОЦЕНКО